

باقی سمندر

۳۰ اسد سال ۱۳۹۰

۲۱ ماه اگست سال ۲۰۱۱ میلادی

صدمین سالگرد تولد سراج الاخبار افغانیه را در عرصه
روزنامه نگاری و خبرنگاری

به همه استقلال طلبان – آزادیخواهان

و خبرنگاران افغانستان تبریک و تهنیت میگوییم.

در صدمین سالگرد تولد سراج الاخبار افغایه ، نود و دومین سالگرد استقلال افغانستان را به همه استقلال طلبان و آزادیخواهان و آزادگان افغانستان تبریک و تهنیت گفتیم و اینک

در مورد ناشر سراج الاخبار افغانیه مقاله هایی را از محقق خانم سیما - رسولی ویکی دیگر را که اثریست بسیار نغز و گرانبها از استاد پروفیسور رسول رهین - استاد دانشگاه - (البته باز هم با سید مخدوم رهین عمدن اشتباه نگرده!) ویکی دیگر از مقاله دکتر محمد ظاهر عزیز و مقاله دیگر را که در دو منبع

الف -

در رسانه وزارت تحصیلات عالی افغانستان

ب-

در رسانه کوچک

منتشر شده است - مجددا بخاطر بزرگداشت از محمود طرزی و انتشار سراج الاخبار افغانیه منتشر میگردانیم .

جراید سراج الاخبار افغانیه از شماره ۱۰ سال دوم تا شماره ۲۲ را در وقفه ها برابر چشمان شما قرار میدهم تا خود شما با مطالعه آن با اوضاع صد سال پیش از امروز بیشتر از حالا بادست داشتن به یکی از با اعتبارترین سند مکتوب تاریخ روزنامه نگاری افغانستان بیشتر آشنا گردیم .

شما ترجمه های از اثر گریگورین را که به قلم دوست گرامی ام اسدالله الم به زبان فارسی دری برگردانیده شده است - چندروزی پیش بخوانش گرفته اید و چه بهتر که با قبول نمودن و هموار کردن رنج زحمت برای تحقیق کنندگان شماره های از سراج الاخبار افغانیه را منتشر گردانیم تا پژوهشگران ما باز هم آثار نغزی بیافرینند .

سراج الاخبار افغانیه در هر پانزده روز یکبار در کابل منتشر میگردید.

عکسهای سراج الاخبار افغانیه را (سکن نموده یا کنده کاری نموده) به روان پاک محمود طرزی ، شاه امان الله - شهدای نبرد تاریخی استقلال افغانستان - به روان مبارزان راه استقلال افغانستان و به همه خبرنگاران و روزنامه نگار شرافتمند و آزاد نثار مینمایم ..

مجموعه سراج الاخبار افغانیه و نشرات دیگری را که در صد و اند سال اخیر خانواده ما با عشق و علاقه وافر نگهداشته بود - متأسفانه در اثر جنگهای خانماسوز آسیب دیده اند . من تا حد توانایی از شماره دهم تا شماره بیست و دوم سراج الاخبار افغانیه را با ناتوایی که دارم - عکس برداری (سکن) نموده و اینک این امانت تاریخی را برای همه استقلال طلبان و انسانهای آزاده افغانستان با انتشار دادن در این تارنامه میسپارم

تا شما به نسل های بعدی بسپارید و همیشه یاد محمود طرزی و همه همکاران اش را گرامی میداریم .

مقالات محمود طرزی در سراج الاخبار افغانیه مدتها پیش در زمان ریاست جمهوری محمد داود به همت روان فرهادی منتشر گردیده بود.

امیدوارم بتوانم در مورد صنعت چاپ از زمان شمس الانهار تا انتشار سراج الاخبار افغانیه در افغانستان نیز مطالبی بنویسم.

سراج الاخبار افغانیه با قطع و صحافت ۳۲ سانتی متر بلندی و ۲۴ سانتی متر عرض بر روی کاغذ اخباری بسیار نفیس به چاپ می رسید . کاغذی و نمونه رنگی که در این صد سال اخیر تا هنوز سالم مانده است – باید از بهترین نمونه کاغذ ها و رنگ هایی همان زمان بوده باشد .

در صفحه یک سراج الاخبار میخوانیم که :

مدیر و سر محرر سراج الاخبار افغانیه محمود طرزی

اداره خانه و مطبعه

در ماشینخانه دارالسطنه (کابل) همه امورات تحریریه اداره خانه

بنام مدیر فرستاده میشود

قیمت یک نسخه آن در کابل یک عباسی است

علی احمد خان - ایشیک اقای حضرت همایونی

قیمت سالیانه

در دارالسطنه کابل ۸ روپیه کابلی

در اطاف داخله مملکت با اخراجات داک ۱۴ روپیه کابلی

در خارج مملکت

با اخراجات داک ده روپیه انگریزی

به هر پانزده روز یکبار نشر میشود .

شماره دهم سراج الاخبار را در دو بخش به خاطر مشکلات تخنیکي منتشر ميگردانيم
و در برابر چشمان تيز بين شما قرار ميدهم .

شماره هاي دهم تا بيست و دوم جريده سراج الاخبار افغانيه در وقفه هاي چند روزه
سكن گرديده و براي علاقمندان پخش خواهد گرديد .

مجله روزنامه‌های افغانستان

محمود حسینی

الرايه خاوه مطبوعه

در ماشینخانه دارالسلطنه (کابل)
هفته امورات تحریریه اداره خانه
بنام مدیر فرستاده میشود
قیمت یک نسخه آن در کابل یکمناهی است

تاریخ شمسی ۱۲۹۱

روزنامه افغانستان

۱۳۲۹

تذکرات

ابنیک آقایی ملکی حضور امحضرت مهابادی
علی احمد

قیمت نیمالیانته

در دارالسلطنه کابل ۸ رویه کابل
در اطراف داخله مملکت
باعتراجات دالیه ۱۴ رویه کابل
در خارج مملکت
باعتراجات دالیه رویه انگلیزی
هم بازرده روز یکبار نسر میشود

تاریخ عربی ۱۶ شوال المکرم ۱۲۳۰

تاریخ انگریزی ۲۲ شمیر

درین اخبار از حوادث داخله و خارجیه و بسی مقالات مفیده درج میشود

اعلان

از کفر و کفرین و از کفر و کفرین

همه کسانی که مطالعه این ادبیه را کرده اند میگویند و ترتیب
بدهیم که ازین کجیته با آن خواهد آمد و ازین کفر و کفرین
ازها و کتیک نسخه دست آورده از هر کس که بخواهد . و از

هر کس که بخواهد
در مطبعه عتبات بروجرد طبع آید . قیمت ۲ روپیه

اعلان

سینا در حیات و حیات

این کتاب در حیات و حیات و حیات که در مطبعه عتبات بروجرد
طبع آید . و در مطبعه عتبات بروجرد (کتابخانه مطبعه عتبات) در
شکل داده است . و از این کتاب (تذکره ارباب) در این کتاب
از این نویسنده که در این کتاب (تذکره ارباب) در این کتاب
است . قیمت (۲) روپیه کالی در این مطبعه

این کتاب در حیات و حیات و حیات که در مطبعه عتبات بروجرد
طبع آید . و در مطبعه عتبات بروجرد (کتابخانه مطبعه عتبات) در
شکل داده است . و از این کتاب (تذکره ارباب) در این کتاب
از این نویسنده که در این کتاب (تذکره ارباب) در این کتاب
است . قیمت (۲) روپیه کالی در این مطبعه

این کتاب در حیات و حیات و حیات که در مطبعه عتبات بروجرد
طبع آید . و در مطبعه عتبات بروجرد (کتابخانه مطبعه عتبات) در
شکل داده است . و از این کتاب (تذکره ارباب) در این کتاب
از این نویسنده که در این کتاب (تذکره ارباب) در این کتاب
است . قیمت (۲) روپیه کالی در این مطبعه

اعلان

سیاحت بر دور دور کرده زمین

چون بایستد که در زمینها بگردد . اعلیٰ بطور

که این سیاحت آن بزرگی و وسعت

سیاحت به هشتاد روز

اندیشه از آنکه کشفه کان این سیاحت

در العاده هر که برای خریداری کتاب

(سیاحت بر دور دور کرده زمین)

هشتاد روز

سیاحت بر دور دور کرده زمین که یکی را حرف تا باشد این سیاحت
که در این کتاب فوق است . و در کتابی که در این کتاب
در این کتاب خریداری این کتاب در کان (ملا غلام محمد) ناشر کتاب
مطبعه مطبوعه شاه میباید . و در این مطبوعه عتبات که در ده افغان
است . از ارد عبد الوهاب . هر کس که بخواهد خریداری متواند .

مؤلف این کتاب (زولف کور) فرانسوی است که در توشیح
و در این کتاب مشهور آفتاب . از فرانسوی نویسنده و در این کتاب
و در این کتاب است . کتابی که در این کتاب در این کتاب
و در این کتاب را در این کتاب افسانه نشر میباید .

و (۲) روپیه کالی که از این کتاب در این کتاب
در این کتاب افسانه نشر میباید . و در این کتاب
در این کتاب مشهور آفتاب . از فرانسوی نویسنده و در این کتاب
در این کتاب است . کتابی که در این کتاب در این کتاب
و در این کتاب را در این کتاب افسانه نشر میباید .

عرض

بسیار معارف پیرایه اعلیحضرت (سراج المله والین) بادشاه خود مختار دولت علیه مسخره
افغانستان امیر ابن الامیر ابن الامیر (امیر حبیب الله خان) ابقاه الله دولته الی آخر الموروث
مطبعه تیپوگرافی دار السلطنه کابل باحسن وجوه کمال یافته این است که نامه گرامی (سراج
الایخبار افغانیه) نسخه شماره یکم سال دوم خود دران مطبعه عالی به این رونق و جمال زیور
طبعیه در بازار عرفان نشر عالم مطبوعات جلوسیرا ساخت. و نیز نور علی نور گفته صحیفه
نخستین خود را با تصویر زیستگرافی ذات مراسم صناعات اعلیحضرت بادشاه مقدس محبوب
القلوب خویش تزیین عزت و شرافت بخشید اگر بعضی خورده گیران (سراج الایخبار افغانیه)
را اخبار نخستین افغانیه ندانند چون این نسخه اوا بینند سخن خود را باید واپس بگیرند زیرا
اینچنین اخبار بیشک نخستین اخبار است که عمول عصر معالی حصر اعلیحضرت (سراج المله
والدین) است و بس!

زنده بادا بادشاه معرفت پرور که او حامی علم است و عرفان عاقل است و نکته دان
بهر ملک و ملت خود نشر عرفان میکند زنده بادا شاد بادا بادشاه مهربان

— آمین —

آغاز سال دوم سراج الاخبار افغانیه

ذات اقدس خالق بیگانه بیستای خود را شایسته و برادران
که رهبر و پیشوای بحق خود (محمد مصطفی بنیه الصلوٰه والسلام)
و دیباخان میر نسیم، و ازواج مقدسه آل و اصحاب و با کاین
خود را عظیم و مقدس میبایستیم، و دعای طول عمر و دوام حیات
پادشاه معظم مقدس خود ما را و رد زبان صداقت کرده عرض
مقصد میردازیم:

ملیون میلیون شکر، ملیار ملیار ثنا بذات اقدس بیها که
ما را بر دوام این گرامی نامه وطنیه (سراج الاخبار افغانیه)
تکلیف کرامت فرمود که سال اول آنرا به انجام رسانیده با این
نسخه خود شمار اول سال دوم آنرا با این ترقیات موجوده منظر
مضالعه تازین کرام خود بمرض عرض میرسانیم.

تاخست از بوستان است، گفته اند، سراج
الایخبار افغانیه اگر خوبست اگر بد اخبار وطنی افغانستان
و جناحه هر چیز که شریف و گوارا میباشد با وجود نواقصی که
دارد (سراج الایخبار افغانیه) نیز بحمد الله تعالی در نظر ارباب
نظر و هموطنان عزیز و طبرور خود یک موقع عظیم رغبت
و توجه را حاصل کرده است روی سخن ما بعضی با کسانیکه
غیرت ملی و حبه وطنی را چون برده اند نیست. زیرا آنچنان اشخاص
جناحه هیچ چیز وطن را نمی بینند و نهضت ما نافع شععی خود را
می اندیشند البته که اخبار آنرا نیز نخواهند پسندید و رد خواهند
کرد. حتی اخبار را یک چیز مضر و نابکاری نیز بداندت محو
آنرا آرزو میکنند. ولی ما هزار بار بخندای خود شکر میکنم
که بما ملت افغان چنان یک بادشاه عادل عاقل نکته دان، و بدر
شفیق خیر اندیش مهربان مانند ذات شوکت سادات اعلیحضرت
(سراج المله والین امیر حبیب الله خان) ابد الله دولته بالنصر
والفوز و علو الشان عطا فرموده که فکر رسا و عقل پارسانه
نکات باریک ترقی و تعالی وطن و ملت شاهانه شان را موعود در نظر
غور و تدقیق داشته اند. و از هر گونه اجراءات نافع و مفیدی
که ادنا شود و خیر بدولت و ملت شان برساند دریغ عاطفت
نیفر مایند. و ازین است که اخبار را یک چیز نافع و سود مندی

تاریخچه یکساله سراج الاخبار افغانیه

تاریخچه و داخلی

سال اخبار ما از یازدهم شوال سنه ۱۳۳۹ تا به غره شوال سنه ۱۳۴۰ اعتبار میشود. لهذا خواستیم که خلاصه تاریخچه و وقوعاتی که در ظرف این مدت در داخل مملکت بروی کار آمده درج صحیفه افتخار کنیم.

از آنجا که توجهات جهاندرجات اعلیحضرت همایونی دایمادربنی ترقی و اعمار بلادوا مصار شاهانه شان مصروف است از ابتدای جلوس میامن مانوس شاهانه در هر سال بی آثار عمران و ترقیات نمایانی بروی کار آمده است که ما از همه آن ها در اینجا بحث و بیان نکرده تنها از بعضی آثار همین سال گذشتیم که اخبار ما در آن جاری شده است بصورت اجمال بیان میکنیم: ترقیات و انشآت

(راهها و پلها)

بعضی طبایع چنانچه بالطبع مایل خرابی و طرفنداری اتری و پراکنده گی میباشد بعکس آن بعضی طبایع طبعاً بسوی آبادی و انتظام مایل و شایقی می آیند ذات اعلیحضرت بادشاه معظم ما طبعاً مایل اعمار و انتظام مملکت شاهانه شان میباشدند. و ازین است که مسئله تعمیرات و انشآت داخل اهمیت میدهند. درینسال فرخنده سال گذشت بعضی سرکهای جدید بویکشیدن آغاز نهاده سرکهای موجوده نیز تعمیر و دستکاری شده است. مهمترین این سرکهای سال مذکور سرک (جبل السراج) و (سراج الامصار) تا به (پل سراج گلپار) است که پل شعیبه خوان این سرک که بسوی قصبه (استالف) می رود بهترین نزدیکبانه انجام رسیده است. در سرک (سراج) و سرک (لهوگرد) نیز در سال موصوف کار شده است. از انشآت مهمه شان فرخنده سال گذشتیم یکی (پل سراج گلپار) است که برنهر نیلاب بسته شده و تعمیرات آن در

برای ملت و وطن شایسته شان دیدند که طبع و نسر آرا اجازه فرمودند. همین شرف و افتخار برای سراج الاخبار کافی دیده میشود. چه جائی که مسدود و سر محرد عاجز آن گاهی محروماً و گاهی شفاهاً منظر عواطفات تحسینه و دو عاثره اعلیحضرت منبوع مقدس معظم و بادشاه محبوب القلوب عرفان شیم خود بزرگ دیده باشد. آیا ازین سعادت بزرگ و ازین نعمت عظیمتر برای این عبد احقر باخاک برابر کدام چیز تصور خواهد شد؟

این گرامی نامه وطنی در ظرف این یکسالی که به نشریات آغاز کرده هرچه که گفته از بهبود وطن گفته و هرچه که نوشته در مدافعه وطن نوشته. مانند نخل عسل از هر گلشن و هر چین خلاصه مواد عطریه علوم و آداب نافع مفیده را جمع کرده شهید معلومات و اخبارها را علی قدر الامکان بر آن جان مطالعین کرام خود عرض نموده. و بقدر استطاعت عاجز آه و اقتدار موزانه خود هر آنچه بی و کوشش قلبیه که در وسعتش بود بکار برده. تا اینکه در زیر حمایه عرفان آیه شهباز هوشیار بیدار عدالت و مرحمت شعار مقدس خود سال اول خود را به انجام رسانید یکسال شوق و تسمام ذوق بسال دوم خود به این صورت ترقی امروزه روز خود قدم نهاده است. (سراج الاخبار افغانیه) با تمام موجودیت هستی خود یعنی با هر حرف و هر جمله و هر جمله و هر عبارات و هر سطر و هر محققه و هر ویرق و هر عدد و خود از الطاف سراج اوصاف ذات اعلیه حضرت مای اعظم و اکرم خود عرض تشکرات بلا نهایت و تقدیم تحسینات و تحسینات بی نهایت مینماید. و از صمیم روح و اخلاص قلب و صداقت وجدان اعتلای قوت و علو شان دولت متبوعه مقدسه خود را و محافظه و نگهبانی وسعتهای مادی و معنوی وطن و ملت مقدسه خود را که در وقت حاضر امیدگاه و استنا دجای بسیار قوی و متین عموم مسلمان قلعه آسیا شمرده میشود از بارگاه بر کبرهای ذات اقدس الله عظیم الشان نیاز و استغاثم مینماید و در بلده خود ترقیات و رفایات سعادتش آن طایفه اقدس احدیت جل و علا را تضرع و متاجات میکند تا با آن توفیق و هدایت خدمات نافع بوطن مقدس خود بجا آرد. و من الله التوفیق.

در يك موقع بسیار ممتاز و عجیب و غریبی مبنی شده است. سه دره و گذرگاه بسیار مهی که بسوی شمال یعنی ایالت ترکستان می‌رود این مستحکم هر سه دره مذکور را در زیر حفاظت و امنیت می‌گیرد. علی‌المخصوص که فایزیک یعنی (کارخانه برقی) نیز بر یکی از این دره‌ها که متصل (سراج الامصار) است مبنی شده است که تصویبات آن بعد ازین ذکر می‌شود.

منظره های طبیعی کوهسارها، و دره‌ها، و وادیا، و آبشارها، و جویبارها، و میوه زارها و کشتزارهای این موضع لطافت موقع که (سراج الامصار) در آن بنا یافته حقیقتاً خیلی دلکشانی و دلربایی دارد.

سراج العمارات

(سراج العمارات) در ولایت (جلال آباد) است که قبل از دو سال اساس آن بنا نهاده شده. و در سال گذشته بنام اعزاز و اجلال به انجام رسیده است. این بنا یکی از بناهای بسیار با عظمت و شکوه عالی خیلی دلرباییست که اگر مدار زینت و سر فرازی یک شهر بزرگی شمرده شود جا دارد.

(سراج العمارات) یک بنا نیست که ذاتاً علی‌حضرت همایونی بشس نفیس شاهانه خود تشنه و پلان آرا حاضر کرد و در معمارهای خود افغانستان بزیر نظارت شاهانه خود شان عمل و اوشا فرموده‌اند. و اینهم از خارقه های معماریه این بنای با شوکت و شانست که بطرف چهل روزه یک مدتی این بنای با اینهمه عظمت و جسامت تا بنجد پوشش از زمین بالا بر آمده است. این عمارات محتم یک دایره بسیار جسیم سلطنتیست که هم دایره در بارعام و هم دوازه در بار خاص و هم دالانهای بسیار واسع و فراخ بزرگ و هم اوتاقها و آبار تیان های خصوصی و باقی همه لوازمات قصر های پادشاهی را جامع می‌باشد. امور تعمیر و تزیین آن نیزه اخیراً و در حدود یک سال پیش

شماره (۲) سال (۱) سراج الاخبار افغانستان مندرج است. این بل آهنین فواید قرین اساسی و خط اتصالیه دارالسلطنته را با حدود شمالی ترکستان زمین افغانی از يك راه بسیار قریب الوسولی تأمین و تهیه می‌کنند که تنها همین نکته بر اهمیت فوق العاده آن يك دلیل روشن بزرگی شمرده میشود. بل آهنین دیگر بر سر (غور بند) بسته شده که سرك دارالسلطنته را به (سراج الامصار) جبل السراج ارتباط داده است. اگر چه در عظمت و جسامت (بل در نه) يك شكوه و هیبت بنیظیری دارد. و یکی از آثار عظیمه عصر رفیحصر سراجیه شمرده میشود. ولی این دو بل آهنین مذکور نیز در اهمیت موقع از آن پس نمی‌آید. و چنانچه بل در نه ایالت لغمان زمین و قطعه حکافرستان مسی به (نورستان) را بولایت جلال آباد ارتباط داده و بسی منافع سیاسی و اقتصادی بدولت مشوعه ما رسانیده است بل (سراج گلپار) و (بل حلك) نیز ایالت (کابل) و (کوه دامن) زمین را با ایالت جسیه (کوهستان) و (بخشیر) ارتباط داده خطوط مواصله سمت شمالی را در زیر امنیت گرفته است.

سراج از امصار

(سراج الامصار) که يك قلعه مستحکم جنگی جسیی در یک موقع بسیار مهی و اقمشده یکی از آثار اندیشه عظیمه عصر معالخصر سراجیه میباشد که چون قبل از انتشار اخبار ما به تأسیس و بنیاد رسیده در نجا موضع غنچه ما تمیث شود و انشاء الله در آینده سرنامه مقال خود خواهیم نمود. اما در نجا اینقدر گفته می‌توانیم که در سال مذکور بکمال گرمی به تعمیرات متمه آن دوام ورزیده شده است. (سراج الامصار) در (جبل السراج) نام موضع (کوه دامن) مبنی شده است که در اوایل موضع مذکور بنام (پروان) زیارت بود. موضع مذکور از کابل تقریباً ۲۵ ساعت بسوی شمال بعد مسافه دارد. (سراج الامصار)

اصلاحات تعمیریه در باغ شاهی حلال آباد

باغ شاهی یکی از باغهای ارم مثال بیباک است که از بناهای عصر فرخنده کی حصر خاقان مشهور جنت مکیں اعلیحضرة (ضیاء الملة والدين امیر عبد الرحمن خان) مطاب مشواہ میباشد . اگرچه از صد بحث مآخراج است . ولی چون در سال گذشته بعضی اصلاحات تعمیریه مهمه در آن اجرا شده و یک کول مصنوعی بسیار بدیع الخلقی در آن خفر وانشا گردیده نذ کار آن را از وظایف کارخانه خود شمردیم .

چنانچه در نفس قصر بر شکوه وسط باغ بعضی تغییرات و تزیینات بسیار بدیمی بکار برده شده در آخر جهت شرقی باغ نیز یک کول مصنوعی بسیار بطیبی نزدیک ساخته شده است که اطراف آن با نباتات و شجیرات بگولها مناسب ترین یافته . و دو جزیره بسیار ظریف و لطیف در کول موجود است که با بلبلای بسیار خوشنمای زینت ادایی مزین شده . و الخاصل اگر در کدام شب جشن برچراغان رنگارنگی بقدر یک چند دقیقه در یک کشتی در میان این کول یک جولانی اجرا کنید هیچ شبه نیست که خود را مستغرق به در لیلی حیرت دیدید در یک عالمی دیگری فرض خواهید کرد !

بهر سراج قندهار

یکی از آثار عظیمه عصر سراجیه حفریات نهر بسیار جیم (نهر سراج قندهار) است که از تاریخ مشعشع سمرقندیت اثرها بود است که در سنه ۱۳۲۵ نام مالک عمر و شاهانور اورد و بساحت فرمودند و در هر ولایت و هر مملکت که قدم بیدست لزوم موک جابونی رسید یک اثر عمران . و یک علامه ترقی نشانی پیا فکد بمانند نهر سراج نیز از همین نشانه های سعادت و عمران است که از نهر (حامد) برای اسقا و اروا نمودن اراضی خلیه غیر مزروع و ریاض صالح حذر شدن از الزامه فرموده اند . انشاء الله تعالیات آزاد آئنده سر مقانله متفخره اخبار خود خواهم نمود در آنجا چون در سال گذشته خام گرمی و فعالیت در انشاءات عملیه آن دوام ورزیده شده سببشده نذ کار اکتفا عوده شد .

(سراج العمارات) نسبت بجمامت و عظمتی که دارد در مدت بسیار کمی بوجود آمده است . حال آنکه بعضی عمارات عالی بادشاهی که به بزرگی و جمامت قریب آنست که بهشت ونه سال به انجام نرسیده است . این از آنست که سراج العمارات جلال آباد بمهندسی معماری ذات اعلیحضرت همایونی ساخته شده . و بمهندسی آنگونه عمارات در تمام راهبندستان دل ناسوز آجینی نخته مشن تجربه های خود کرده بودند . (کس بخار دپشت من جز ناخن و انگشت من)

قلعه السراج

در شماره (۱۳) اخبار ما احوال مفصل (قلعه السراج) لغمان) مندرج است . در فیما اینقدر میگوئیم که در سال گذشته که اخبار ما تاریخچه آنرا مینویسد همه امورات انشاییه و تقریبیه آن اکتال و اتمام یافته است .

این بنای معظم محشم نیز یکی از انشاءات بسیار فاخره عصر معالیحصر شاهانه شمرده میشود . غنیمت از عنایات تعمیریه آن از نقطه نظر حرکات عسکریه نیز اهمیت عظیمه و با عاز است . چنانچه (سراج الامصار) در جهت شمالی ایالت قطعه کابل زمین یک مرکز عسکری بسیار مستحکم منتظم میباشد (قلعه السراج) لغمان نیز در جهت شرق شمالی یک موقع عسکری بسیار مهمی شمرده میشود که همه درها و گذرگاههای مهمه آنست را در زیر تصرف و ترقب گرفته است .

کیفیت افتتاح این عملیات بسیار مبارک نیز در شماره (۹) اخبار ما مندرج است . تمام سال گذشته در حفریات و عملیات آن بکار شده . در خون و فواید آن بحث و بیان کردن را از ابدی بنیم . کدام کس حکم خواهد کرد که بی آبی از با آبی بهتر است ؛ و یا آنکه نشسته گی از سیر آبی خوشتر است ؟

بند سراج غزنین

یکی از معظمت‌های امور این‌مصر تعالی‌حضر سراجیه شمرده میشود. اهالی غزنین از سبب کم آن از زراعت خیلی بی بهره بودند. و آنکه ذات اعلی حضرت بادشاهی بدو سراجیه سیاحت ممالک شاهانه در غزنین تشریف فرمای سعادت شدند این احتیاج اهالی جلب نظر دقت شاهانه شایسته نموده در یک موضع مناسب و مساعده در میرای فوقانی شهر غزنین انشاء شدن یک بند بسیار عظیمی را اراده و فرمان فرمودند که انشاء الله از تقصیرات آن در شماره های آینده خود بحث و بیان خواهیم راند.

این بند به اصول و قواعد جدید از قرار فن معماری انشاء میشود. آب دره درین حومه بند جمع می آید. برای جریان آن سه درجه گذاشته شده. اول در وقتی که آب دره وافر باشد دهانه میرای بزرگ آن باز میشود. و چون کمتر شود دهانه درم و سوم آن باز شده و اینها بقدر کفایت آب جریان داشته میباشد که به اینصورت احتیاج کم آب اهالی رفع شده هزارها عوارض جریب زمین خالی را زراعت مانند چمنستان از میر و شاداب میگرداند. چون بار سال بکمال رخی در تعمیرات انشاییه و تدارکات جلب نمودن آلات و ادوات لازمه آن جد و جهد بلای بکار برده شده است همیشه در گذار آن لزوم دیده شد. مأمور این کار فواید آثار جناب مستر (ملر) انگلیزیست که برای اینگونه امورات در دولت علیه خداداد افغانستان مستخدم میباشد.

قصر وکشت

یکی از عمارات بسیار عالی و باشکوهی که موجب افتخار دولت پشاور پایتخت سلطنت سینه شمرده میشود همانا قصر بی‌تصور و بی‌نمای (دلگشا) است که در مواجهه (برج شمال) در بیرون قلعه ارن میاز که در جهت شرق شمال بنا یافته است. اگر چه تذکار آن از حدود بیست و پنج سال سراج الاخبار افغانستانه سراسر خارج افتاده است. زیرا به عملیات انشاییه عمارت مذکور از چند سال است که مباشرت شده است. ولی چون در سال گذشته همه انشایات تعمیریه آن به انجام رسیده و امسال انشاء الله فروزان تر و زیباتر و تزیینیه آن اجمال میشود همیشه در تذکار آن لزوم دیده شد امید است که در اقرب اوقات از رسم افتتاح آن عمارت جسیه بادشاهانه بعرض معلومات برداریم.

برج ساعت

در مواجهه قصر عالی دلگشا برج بسیار خوشنمای نظریه‌ای ساعت بنا شده است. تعریفات و توصیفات آن در نمبر (سراج الاخبار افغانستانه) سبقت نموده است که اینهم یکی از اثرهای مهمه سال اول ما میباشد.

آب چکان

آوردن آب خوشگوار بفقاراً بکابل چنانچه در شماره های سال اول ما ذکرش سبقت نموده نیز یکی از آثار حیسات نظام این‌مصر فرخنده گئی حصر شمرده میشود. از بار سال تا امسال در عملیات مهمه این عمل بر خیر و عموماً سعی و کوشش بلندی بعمل آمده است که درین روزها تجدید نظریه‌های آهنگین و ساختن مخزنیهای آب آن مباشرت شده است.

بعضی تعمیرات دیگر

(۱) - یکی از عمارات بسیار خوشنمای و با زیبایی که در نیکسال فرخنده فال به انجام رسیده (عین العمارات) نام‌داره نشیمنگاه شهزاده مکرم جناب (عین الدوله امان الله خان) است که در جهه غرب شمالی (استور) مبارک‌بندی شده است.

(۲) - عکسخانه بسیار منتظم‌عالی است که محض بنا بر یک واردات بنیمنخانه در نزدیکی از یک مبارک در جهت چپ شهر برای هر شخصی که گرفتن عکس خود را آرزو کند ساخته شده است.

(۳) - در (نور باغ) که برای بنیمنگاه صبیبه ذات معالیه ملقات (علی حضرت سراج الحوائجین) صاحبه معظمه تخصیص فرموده شده است نیز بعضی انشایات گردیده است.

(۴) - یک بازار مکمل جدید بر کنار شهر، همان‌طوری عکسخانه شاهی نیز جدید ساخته شده است.

دیگر بعضی آثار فنی و مدنی

(۱) - از آثار بسیار مهمه که در سال نخستین ما بظهور آمده است شیوع یافتن خودنامه‌گرای (سراج الاخبار افغانستانه) میباشد که مبدأ سال اول او را تشکیل میدهد.

(۲) - دیگر چیز یک شایان افتخار است تأمین شدن ساختن

(۹) - مهمترین و عظیمترین مؤسسات عصر حاضر در هند ای هند سرسراجیه
 تدارکات حاضر ساختن يك كارخانه بزرگ حاصل کردن قوت الكتريك
 است که در سراج الامصار قلعه السراج بوجود می آید . پادشاه
 حکیم دانشمند مقدس ما از قوای طبیعی مملکت شاهانه شان که
 حضرت خالق عظیم الشان در يك مقياس واسی بحاک افغانستان
 عطا واحسان فرموده بایده برداشتن را به مطلب تر دلت تر یافتند .
 از آب سر نشیب وافری که از دره (سیالونگ) از متصل
 جبل السراج بهگذرد بقرار حسابی که بعمل آمده بقوت (۱۵۰۰)
 اسب يك قوت عظیمه الكتريك حاصل میشود که با این قوت
 غیر از تحريك ماشينخانه های كبل را بقوت الكتريك مقدار
 بسیار وافترقوت برای تئورات دارالسلطنه وسراج الامصار و دیگر
 كارخانه های که سر از نوساخته شود فضله بدست میآید .
 الحقی که این نشت یکی از اقدامات عظیمه شمرده میشود که
 موجب يك حیات آلاصنایع و تجاروت دولت خداداد میگردد . در سال
 گذشته بکمال گرمی در باب حاضر ساختن نقشه ها ، و پلانها
 و تدارک کردن آلات و ادوات لازمه آنها کوشش ورزیده
 شده است .

(۱۰) - کارخانه جسیه پشمینه باقی نیز تمام سال گذشته
 را به اكمال انشاءات تعمیریه خود برداشته در وقت حاضر بعضی
 کارهای متفرقه آن باقی مانده که اهم روز بروز در اكمال
 شدتست .
 (۱۱) - یکی از آثار عظیمه عصر سراجیه تمدید یافتن
 خطوط تلفون است در ممالک شاهانه شان . اگرچه ولایتهای
 مهمه جلال آباد و شان دو سال قبل ازین بدار السلطنه کابل
 بواسطه تلفون ارتباط یافته ولی در سال گذشته سراج الامصار
 جبل السراج نیز بدار السلطنه به تلفون مربوط شده است .

سال سیاسی اخلی

از واقعات عمده مهمه که در سال گذشته رخ داده است
 وعصیان طوایف مردم منگ و احمدزائی ، بود که سبب بکانه عصبان
 مذکور از عدم اراده ساکن آن سمت پیش آمده است
 مگر ترین ایام سال وقوع همین وقواتست . چنان مگردنباشند ؟
 اقوام مسلمان بلخ وطن که بخشاك و بین و ملت و تآیست و زبان
 و غیره جز وهادیگر شمرده میشوندندمه به اشوای شیطان لعین
 ر بغاوت و سرکشی اقدام نمودند که از دیدن اینچنین بلخاك
 ناگواری که موجب خسر الدین و دنیا شدن يك گروه ملت
 خودمانست مگرد و تاثیر نشدن ممکن نیست . ذات انبیا مشیرین
 بادشاه شفیق معظم مرحمت پرور مایه اول امر به نید و نصیحت
 بعد از آن به تمسید و تکبیر ، آخر الامر به استعمال سلاح

شده برانتهصال آن خاطر جمعی کامل حاصل آمده است .
 كذلك اصلاح پتاقی ، و دیگر بعضی آلات ناریه بوقوع
 آمده است .

(۳) - صنعت گرفتن آب چپچک از گوساله در شفاخانه
 ملکی تعلیم و تعمیم یافته مسئله خال زدن اطفال مملکت تأمین
 شده است .

(۴) - مدرسه زینگوگرافی در باب بسردسایدن شاگردان
 واکال نمودن قبضهها تمام سال کوشش ورزیده ، و نیز در باب
 تدارکات توسیع مطبعه سرکاری و آوردن حروفات طیب و جلب
 مزینین و تعلیم حروف چینی در تمام سال اقدامات مجدانه بکار
 برده شده این است که نامه گرامی (سراج الاخبار اقلانیه) بسایه
 توجهات عرفان آیات هابونی از ان مطبعه عالی به این شکل و قیافت
 امروزیته خود بنظر قارئین کرام جلوه گر میگردد .

(۵) - یکی از آثار بسیار برگزیده عصر ترقیه عصر اعلمحضرت
 پادشاه عرفان پرور ما تأسیس یافتن چاپخانه خصوصی (مطبعه عنایت)
 است که از طرف عالی شهزاده معظم حضرت (معین السلطنه
 عنایت الله خان) به يك ذوق وهوس محبت علم و فن بنیاد گردیده
 است . اگرچه در آغاز کار محض برای ملکه و مہارت پیدا
 کردن خبرهای عمده مطبعه در ماشین چاپ ، و مرتب بینی حرف
 چینی يك مطبعه کوچک و مقدار کمی از حروفات تدارک شده
 بود ولی از قرار مسوغات موقوفه که شنیده ایم چنان معلوم
 میشود که ذات عالی افضلی شهزاده معظم خیال دارند که يك
 ماشین مکمل و حروفات بسیاری جلب نموده (مطبعه عنایت) را
 بیک در خسانی و ترقی نمایانی ایصال نمایند .

(۶) - سکه های رایج دولتی نیز در سال مذکور اصلاح
 یافته و قالهای نو فولادی آن حک شده حسن و زینت بدوی
 پیدا کرده است .

(۷) - یکی از مؤسسات مهمه سال گذشته تشکیل یافتن
 شرکت خرابه موثر . و رسیدن خرابه های آنست که محصلت
 دیگره شرکتها آزاده تعریف و بیانست . انشاء الله در شمارهای
 آینده تفصیلات این شرکت را سر مقاله فخر و مباحثات خواهیم
 نمود .

(۸) - برای تکثیر واردات بینی درآمد (بیم خانه) و مکتب
 آن نصیبات بسیار نافی اجرا شده است . چنانچه حاصلاتی که از
 شکلهخانه ذات اعلمحضرت پادشاهی بمسل می آید برای بیمه نامه
 مقرر گردیده است بعضی اقدامات دیگر نیزمانند حاصلات صافیه
 شرکت مصریه جن حضوری ، و تماشای جهالتیک و غیره نیز
 بکار برده شده است . نظامنامه مکتب آن نیز ترتیب
 و تنظیم یافته است .

و در عین زمان باز برقی و ملائمت آن مآشته گن راه راست را
 برآه آوردند. جنرال محمدنادر خان را که جنرال حضور و کارشناسی
 بود و مظهر اعتماد و عواطف شاهانه بود باینک غنسه از عساکر
 منظم شاهانه به اختیارات تامه به آسوسوق و کسبیل فرمودند.
 جنرال مشار الیه همه گونه تدابیر سیاسی عسکری خود را بکار
 برده و اصلاحات لازمه را در انصمت اجرا نموده از قراری که
 شنیده میشود گویا در تیر و زها عودت میکنند. غیر از همین غایبه
 منگل برانگل دیگر چیز مگدردی در داخل ملک ظهور نموده
 و سایه عدالت شاهانه در همه نالک محرومه المسالک افغانیه
 تمام سال بهمال امن و آسایش و صحت عامه مرور نموده است.

با دولتهای همسایه و همجواری خود دولت مشوعه مقدسه مابقرار
 سابق بی غایبه بسر آورده است. علی الخصوص با دولت دوست
 و متفق خود یعنی دولت مملطه بریتانیا نیز به احسن سلوک از
 جایین رفتار شده. جناب سرحد سیدخان با دولت علیه ایران
 بنا بر تجاوزات حقوق شکسته بعضی خان های خود سر نیمه دولت
 علیه ایران کتبی سازغات پیش آمده آنها بمحمدانیه احسن وجود
 بر طرف گردیده است.

با دولت علیه عثمانیه بنسبت یکدو امانت که در باب حریفز دکان
 استانبول و از ناندگان شهید و مجروحین طرابلس غریب بوقوع
 آمد مخابرات و مکاتبات و ستاوه و دادکارانه در میان این دو دولت علیه
 اسلامیه احداث گردیده تواند عقلمه بعام اسلامی رسانید. در
 حالی که از عمرها این دو دولت اسلامیه یکدیگرشان نه سلامتی
 داشتند و نه کلامی این غدازی و شسانی بر قضای اینالیانیا
 موجب ایفای و انقیاد عظیم مسلمانان گردیده بر همدیگر خود
 یک صدای کردند و به اطرائ خود یک نظر انداختند. به همدردی
 و دستگیری و اتحاد خود شازا مجبور دیدند. مقصد از اتحاد
 و همدردی این است که از دعوی بر طوب و تشنگ خود شازا
 معاونت یکدیگر سوق نمایند. بی بلکه تنها بدر همدیگر خود
 متمم شدن. از احوال همدیگر خود برسیدن. هر چه موجود
 بیک دست شان برسد همدیگر شازا دستگیری کردن چنان تابع
 حضور اسلامی را در بردارد که محنت اندازا اوزاب نظر میداند.

سبب بگذاشته این اتحاد اسلام اینالیاست
 (عدو شود سبب خود اگر خدا خواهد)

اتفاق ملت میباشد از بسیار وقتهاست که غنط و استیلا طرابلس
 غریب را در زیر نظر داشت. و در وقتی که ایسراطورهها
 و وکلاها و دیپلماتهای اروپا ملاقاتها و مصاحبه های پنهانی خود
 شان را در باب مقاسمه نالک اجرا میکردند ولایت طرابلس غریب
 به نالک عثمانی حصة ایتالیا افتاده بود. این است که در نیوقت
 آن حصة خود را در برید. دولتهای اروپا چه گفته میتوانند
 آبا خود شان بر همین قرار ندادند؟ لایزم در نظر اروپا
 ایتالیا بجز اینکه حصة موردی خود را گرفته باشد دیگر کاری
 نکرده است. و ازین دل پری بود که در ارض موجود گفته
 بی محابا هجوم بردند. اما چه هجوم بی سبب. و غیر مشروع که
 تا بحال در عالم مدنیته امثال آن دیده و شنیده نشده است.

اما جای تعجب این است که این هجوم را دولت علیه عثمانیه
 از بسیار وقتها تخمین و حساب میکرد. ولی هیچ به اندیشه نداشت
 آلات مدافعتی ایجاد نداشتند. نه یک استیکری. نه یک مایه های
 مکملی نه یک مقدار عسکری بدرجه کفایت در انجا آماده کرده
 نتوانستند. اگر چه این نیاحت را در روز ابتدای سلطان عبد الحید
 خان انداختند ولی آبا در حالیکه حکومت مشروطه قیام شد و بعد
 از مدتی محاربه طرابلس آغاز نهاد چرا در آغاز کار قوای کافی
 در آن نداشتند؟ این نیاست را نیز بر جمعیت افتاد و ترقی
 حمل نمودند. تا به بینیم که حریت و اتلاف چه میکند.

نیزه که تا بحال ازین محاربه بظهور آمده دو چیز است:
 یکی اینکه ایتالیا به این محاربه تا حق و آرزو موجب لذت و تفریح
 تمام دنیا گردید. و چون بدوستان خود وعده کرده بود که هر
 چیزی را حاضر کرده و بجز یک حمله کردن و ترور کردن دیگر هیچ
 چیزی نماند. و بجز یک تیر و هوا خوری عسکری دیگر هیچ
 چیزی شمره نمیشود. و بعد از آن چون لغت در گلوش بیچید
 و بنای دست و پا زدن را گذاشت موجب خنده استزای دوستانی
 برا نگذرانده خود شده و ذیل و رسوای اروپا و آسیا گردید.
 و حالا جریان مانده است که چه کند. دوم نتیجه که این محاربه
 بر سر این است که همه مسلمانان دنیا را بر انکذار اروپا و وحل
 خودشان بیدار و هوشیار ساخت. قدر همدردی و معاونت همدیگر
 شازا تعلیم نمود. نتیجه های غنط و تسامح را در پیش نظرشان
 تجسم داد.

غیر از این محاربه طرابلس غریب بسی کشمکشهای عجیب
 و غریب دیگری نیز در دولت علیه عثمانیه پیش آمده است که
 اگر بتفصیل همه آن بر دایم یک کتاب مستقل نوشتن لازم
 میآید. مدحشترین این کشمکشها اختلافات فرقه های سیاسی
 داخل شمره میشود. اگر چه اختلافی است را رحمت گفته اند
 ولی اگر اختلافی در باره اصلاح و ترقی باشد نه برای اغراض
 نفسی و احتیاسات شخصی. هزار انوس که چون در همه

تاریخچه سیاست خارجی

(دولت علیه عثمانیه و محاربه طرابلس غریب)

مهمترین واقعات و حوادثی که در ظرف سال اول (سراج
 الاخبار افغانیه) بظهور پیوسته عیان محاربه طرابلس غریب است
 دولت ایتالیا که یکی از دول مملطه اروپا و یک رکنی از ارکان

باقی سمندر

رمضان سال ۱۳۹۰ خورشیدی
۲۲ - اگست سال ۲۰۱۱ میلادی.

ماشینخانه همانا فابریکه حربی را میگفتند که در نزدیکی پل آرتل تا هنوز قرار
دارد. مطبعه سکوک هم در ماشین خانه قرار داشت و دارد.